

C1 Chem Z1

SLOVENSKÝ ČASOPIS O CHEMII PRE CHEMICKÉ VZDELAVANIE, VÝSKUM A PRIEMysel

Ročník 9 Číslo 2 Rok 2013 (december)
ISSN 1336-7242

**Eva Wille,
viceprezidentka vydavateľstva
Wiley-VCH, ChemPubSoc Europe
na Slovensku**

Vážená VEdecká Grantová Agentúra (VEGA), Milá Vega,

píšem ti tento otvorený list a dúfam, že sa necítiš dotknutá, že bude trochu familiárny, veď sa už poznáme dlhé roky, ... hoci nepriamo. Do vienka si dostala slovenské Jablko Poznania a bol to, a stále je, obdivuhodný počin. V týchto končinách je neľahké zobrať na svoje plecيا, navyiac nežné plecيا v tomto prípade, ťarchu slovenskej vedy. Stále som ťa vnímal ako milú a ochotnú vždy pomôcť. Tak som ťa na počiatku poznal, keď som sa vrátil z Berlína, z môjho postdoktorandského pobytu s odhodlaním robiť dobrú vedu na Slovensku. Zažiadala som teda o tvoju pomoc pri mojom prvom samostatnom vedeckom projekte. Kolegovia mi vraveli, že nie si celkom pravá grantová agentúra a len vraj prerozdeľuješ inštitucionálne peniaze určené aj tak pre vysoké školy. Ale mne sa aj tak páčil ten tvoj drobný konkurenčný spôsob rozdeľovania. Bol som nadšený, že som hneď pri prvej žiadosti o VEGA uspel. Získal som vysnivaný prvý VEGA grant. Bol som presvedčený, že som ho dostal vďaka svojim brilantným projektovým zámerom, ale s narastajúcimi rokmi som teraz vďačný všetkým, ktorí nerozbili moje vedecké ideály hneď na počiatku. Oceňujem to, tí mocní a temní v pozadí to nemuseli urobiť, ... či už to bola veľkorysosť alebo podcenenie, ... sa už nedozviem. Moje grantové peniaze boli takéto, rovných 27 000 slovenských korún na rok, teda približne 1 000 nemeckých mariek na rok. Nehovoriac o poklese môjho platu z 3600 nemeckých mariek v Berlíne, čo vtedy bolo asi 80 000 slovenských korún, na plat 8 000 slovenských korún v Bratislave, moje očakávania na financovanie vedy boli predsa len väčšie. Veď jeden článok v Berlíne stál po započítaní všetkých nákladov priemerne 100 000 nemeckých mariek. Neskôr sa ukázalo, že je to cena za kvalitu článkov, ktoré môžu priniesť toľko glorifikovanú Nobelovu cenu, ktorú môj bývalý šéf v roku 2007 dostal. Tak málo peňazí na môj vedecký projekt bola smutná správa, veď môj vedecký potenciál klesol 100 násobne. Ale malo

to aj dobrú časť správy, platovo som klesol len 10 násobne, ...mohlo to byť naopak. Úsmevným zistením bolo a je aj dodnes, že verbálne sme deklarovali svetové výsledky v Berlíne a aj sme ich dodali, a rovnako plamenne deklarujeme dodnes svetové výsledky aj v Bratislave a ... **Našťastie alebo nanešťastie, si sa, milá Vega, nikdy nezaujímalá o to, ako je možné dosiahnuť to isté za 100 krát nižšiu cenu.** Viem, si to vysvetliť len tak, že si vsadila na genialitu slovenských vedcov, ktorí tento finančný nedostatok vykompenzujú svojim talentom. A s týmto argumentom veľa vecí do seba zapadá aj dnes...

Napriek všetkým protirečeniam sa ti, milá Vega, nikdy nedala uprieť snaha pomôcť. Grantové peniaze boli rozdeľované pomerne plošne. To sa mohlo zdať málo konkurenčne a skôr sociálne, ale myslím si, že to ti bolo dané do vienka - pomáhať všetkým. Nebola si zrodená pre veľké, špičkové a silne konkurenčné projekty ako tvoja mladšia a veľmi ambiciózna sestra APVV. Plnila si si svoju úlohu veľmi trpezlivo, mechanizmus komisií bol síce celkom komplikovaný, ale relatívne spravodlivý. Hoci si nám občas nechtiac pripomenula, že sú si projekty ROVNÉ a aj ROVNEJŠIE, veľká skupina vedcov sa na teba mohla každoročne spoľahnúť. S pochopením som obhajoval tvoju prácu a s úsmevom som dodával, „že je to správne, že VEGA sa stará o všetkých a jej výzvy sú najmä o tom, aby sme sa prihlásili, či máme ešte záujem robiť vedu, alebo či ešte vlastne žijeme“.

Neviem úplne presne kedy to bolo, ale všimol som si, že si sa v istej dobe začala meniť. Hádám, že to bol zlý vplyv tvojej mladšej sestry APVV. Ona bola iná, stvorená pre veľké, špičkové a silne konkurenčné projekty. Nemala si jej, čo závidieť, ty si bola iná a takú sme ťa mali radi. Tvoje financovanie bolo na úrovni povedzme priemerne 5 000 EUR ročne, aby sa ušlo každému. Financovanie APVV bolo priemerne 75 000 EUR ročne, myslené pre veľké a najmä kvalitné, svetové projekty. Ty, VEGA, nemusela

Jablko Poznania

a nemala si sa na APVV podobať, veď 10-násobok je veľký rozdiel. Ale oni ťa asi donútili, hovorím o tých „geniálnych“ slovenských vedcoch, ktorí vykompenzujú čokoľvek. Tí si povedali, že ak veľké peniaze tečú v APVV, tak prečo by nemohli tiecť aj vo VEGA, kde oni sú tí mocní a temní. Tvoj rozpočet sa nezvýšil a tak, keď mocným a temným začalo tiecť aj vo VEGA, pre mnohých sa už neušlo. Nastalo obdobie čiar, projekty A, hrubá čiara, projekty B, hrubá čiara... Tvoje financovanie sa zmenilo, mnohí nedostali nič, aby niektorí dostali veľký nárast. A toto všetko sa navyiac dialo pod zástavou kvality, kde o kvalite rozhodovali komisie a nechválne známy vtip koluje dodnes, že „**primerané hodnotenie projektu VEGA, aby mohol byť financovaný, je najmenej 99%.**“

Kvalita vedy a spravodlivosť posudzovania, to sú všetko sladké slová, ktorými sa chceme všetci opájať a o ktorých budeme, a to je dobre, donekonečna diskutovať. Ale jedna vec je diskusia, druhá istý spoľahlivý systém fungovania a tretia je realita. Diskusiu máme, systém fungovania skôr nie a tak je realita, taká aká je. Myslím, že v každej situácii som sa snažil s tebou, milá Vega, komunikovať, v časoch dobrých aj zlých. A určite netreba zjednodušovať všeobecný postoj administratívy, že „**keď máte grant, je agentúra dobrá, keď nemáte grant, je agentúra zlá.**“ Skúsím hovoriť za komunitu aspoň chemickú a aspoň zčasti, kedy radi mnohí z nás apelujeme radami typu

- načo má VEGA mutáciu aj anglickú, keď najväčší zahraničný odborník - oponent je zväčša Čech, ... aby sme boli svetoví
- ak má angličtina priniesť svetový rozmer, potom píšme granty len v angličtine, ... to by možno niektorí administrátori nevedeli ani prečítať
- prečo neposielame naše projekty systematicky na posúdenie povinne, povedzme do Nemecka, ... vraj sa to nezaplátí
- projekt sa pošle mimo Česko-Slovenska na posúdenie zväčša len vtedy, keď je potrebné znížiť hodnotenie, lebo nikto súdny vo svete Vám nedá 99 % bodov, ... je to ťažko dokázateľný, ale predsa teoretický priestor pre manipuláciu
- načo sú vlastne posudky, ak niekto má 2, niekto 3, niekto iba slovenské, niekto aj český a niekto, kto je na „čiernej listine“ aj ozajstný, zahraničný, ... to vedia len tí mocní a temní
- akú výpovednú hodnotu má taký priemer hodnotení, ...takú, ako kto potrebuje
- ak opomenieme štatistiku hodnotení, čerešničkou na torte je potom finálne slovo komisie, ktorá má právo meniť bodové hodnotenie
- je na mieste asi aj zväziť závažnosť podozrenia z konfliktu záujmov, kde členovia komisie majú často dobre financované projekty, ... v rámci rotácie členov komisie by bolo istým riešením ich abstinencia čerpania VEGA prostriedkov počas ich obdobia
- načo je finančný rozpočet, keď skoro absolútna väčšina nikdy nedostane rozpočet, čo žiada, je až typická nevyspytateľnosť financovania VEGA, kde sa traduje, že „**ak chceš dostať 5 000 EUR, pýtaj 10 000 EUR, ale vlastne je to jedno, lebo aj tak dostaneš 3 000 EUR**“
- vo svetle nedodržania finančných nárokov je potom úplne pomýlené očakávať splnenie svetových a aj menej svetových cieľov v plnom rozsahu, ... na tvoju obhajobu, Vega, toto si ani nikdy neočakávala a ani nevyžadovala a nakoniec ani veľmi nekontrolovala

- ak bol riešený projekt vyhodnotený ako úspešný, prečo nemôže poloautomaticky pokračovať v istej finančnej hladine podpory
- klasická hra s hodinami, VŠ učiteľ má 1 000 hodín ročne, vedec 2 000 hodín ročne a PhD. študent 2 000 hodín ročne, ... ale sú medzi nami aj takí, ktorí žijú mnohými životmi

Nechcem, neviem a nebudem sa pokúšať vymenovávať a zargumentovať všetky kontroverzné aspekty procesu administrovania projektov VEGA, vždy som si ťa, milá Vega, totiž vážil. A čo teraz poviem, je len dobre mienená rada. Milá Vega, vždy si mala svoj štýl a šarm, naposledy si sa dala v Opere do Gala a tak na módnu nótu by som sa rád naladil aj ja. Hlavné problémy sú v skratke tri

- tvoja administratívna komplikovanosť, kde úradníci na Ministerstve školstva komunikujú s desiatkou Komisií, kde sedí stovka členov komisií, ktorí pracujú ako spravodajcovia projektov a všetci majú, chtiac-nechtiac, svoje záujmy
- tvoj nízky rozpočet, ktorí patrí „**skoro všetkým**“ nikdy nenasýtí mocných a tak sa môže stať jeho rozdeľovanie ešte menej prehľadné
- tvoje hodnotenie kvality projektov je večná diskusia, hoci celkovo je kvalita slovenskej vedy známa, ... skôr sa preto sústreď, milá Vega, na istý pozitívny trend

Milá Vega, tak toto sú parametre, na základe ktorých určuješ kvalitu ty. Dovoľ mi pár postrehov

B. ORIGINALITA PROJEKTU:

40 - 33 - projekt priniesie principiálne nové poznatky, metódy, postupy

Toto je najvyššia kategória a keďže úspešní držitelia VEGA projektov majú priemerne 95% úspešnosť, musia byť všetci v tejto kategórii. Slovo „principiálne“ je principiálne dosť silné. Inými slovami, ak všetci tvoji držitelia VEGA majú túto kvalitu je na mieste sa opýtať, kde sú tie principiálne nové výsledky a najmä ich publikácia. Vedecká chemická komunita sa asi zhodne, že žurnály ako Nature a Science sú tie najlepšie a preto je opodstatnené, hľadať tieto principiálne nové výsledky tam. Na 99.9% ich tam, milá Vega, nenájdeš. Neviem,

presne, čo to znamená pre toto hodnotenie o sile 40%, ale prinajlepšom je kontroverzné alebo prinajhoršom subjektívne.

C. OČAKÁVANÝ PRÍNOS DO VEDNEJ OBLASTI:

15 - 10 - veľmi významný

Táto kategória nesie podobný odkaz ako bod B a pritom spolu tvoria až 55% sily projektu.

D. KVALITA SPRACOVANIA VEDECKEJ ČASTI PROJEKTU:

10 - 6 - kvalitný projekt, napísaný jasne, ciele sú zrejme, metódy výskumu sú jasné, význam je vhodne konfrontovaný so súčasným stavom problematiky

Táto kategória je istým spôsobom medzná, na jednej strane je dôležitá, ale jej opodstatnenosť je sporná, keďže väčšina projektov dostane podstatne menší rozpočet, aký potrebuje a tak sebalepší plán je bez plného financovania len plánom.

E. ČASOVÝ HARMONOGRAM:

5 - 4 - adekvátny, reálny

Táto kategória je podobného druhu ako bod D.

F. VEDÚCI PROJEKTU - *pri posudzovaní brať do úvahy najmä kvalitu publikácií, ohlas, najvýznamnejšie uznanie - najmä z obdobia posledných 5 rokov (zohľadnite vek vedúceho projektu do 35 rokov)*

30 - 20 - kvalita publikácií výrazne nad priemerom v danej oblasti, publikačná aktivita primeraná, citačný ohlas, resp. medzinárodné uznanie výrazne prevyšujúce priemer

G. Zástupca vedúceho projektu

H. Ostatní riešitelia súhrne:

I. Primeranosť zloženia kolektívu k navrhovanému projektu a jeho veľkosť:

Kategória F sa javí ako kľúčová, hoci spravodlivejšie by bolo hodnotiť celú pracovnú skupinu, čo sa vlastne deje v bodoch G, H a I. Je teda jasné, milá Vega, že si uvedomuješ význam vedeckej skupiny, hoci bodovo tam dávaš len 30% sily projektu a psychologicky kompenzuješ jej význam aspoň nebudovanými bodmi G, H a I.

J. Očakávaný prínos v priemyselnej sfére, resp. v spoločenskej sfére:

- okamžitý (do 5 rokov po ukončení projektu) z dnešného pohľadu

Toto je najvýznamnejší bod a prekvapujúco je posledný a bez % sily.

Ty, Vega, nadeľíš peniaze a ani nepovieš, čo by si za to očakávala?
V systéme VEGA teda jednoznačne chýba konkrétny očakávaný výstupný parameter.

Dovolím si malé zhrnutie

- body B a C nesú 55% projektu a zjavne môžu byť subjektívne, lebo nemajú konkrétny parameter. Z dlhoročnej skúsenosti ti chcem, milá Vega, parafrázovať jedného oponenta môjho projektu „ja síce Vášmu projektu veľmi nerozumiem, ale keďže ja taký výskum nerobím, tak to nemôže byť dosť dobré“.
- body D a E nesú 15% projektu a pri nedefinovanom financovaní sa stávajú veľmi nejasnými
- bod F nesie len 30% projektu a jasné výčitky za tak nízke hodnotenie je psychologicky kompenzované bodmi G, H a I, hoci práve tieto body majú konkrétne parametre
- a najhoršie, že sa za vynaložené peniaze nič konkrétne neočakáva

Poznanie do Gala

Vedu robia ľudia a tak je načas obliecť naše slovenské Poznanie do Gala, našich vedcov do Gala. Tu je teda niekoľko „fashion tips“ pre systém fungovania VEGA

- členovia v komisiách sa dohodnú na presných a konkrétnych parametroch kvality vedeckej skupiny
- kvalitná vedecká skupina má totiž potenciál pripraviť kvalitný projekt a ten má potenciál generovať kvalitné výsledky a výstupy
- žiadosť o grant bude mať len tri finančné hladiny, nie formou „**čo vedec žiada, ale formou, toto môže VEGA poskytnúť**“
- vedci sa sami rozhodnú, do ktorej kategórie sa zaradia, podľa vlastných parametrov
- členovia v komisiách ako spravodajcovia napíšu sami interné posudky k projektom v štýle recenzie odborného článku – pomôcť odbornou radou, ako spraviť projekt lepším
- externé posudky nebudú, ani slovenské, ani české, ani zlomyseľné, nebudú, keďže ide o také minimálne peniaze, že je to neefektívne
- členovia v komisiách sa dohodnú na presných a konkrétnych výstupoch projektov
- očakávaná kvalita projektov sa nastaví tak, aby každý, kto splní minimálne požiadavky obdržal minimálne financovanie
- splnenie výstupov kvalifikuje danú vedeckú skupinu na ďalšie financovanie
- nastavená kvalita vedeckých skupín a výstupov sa časom môže zvyšovať, čím sa plošne môže pozdvihnúť celková kvalita
- **„raz a navždy, každý môže byť len v jednom projekte VEGA“, ... nikto predsa nepovedal, že nemôže byť spolupráca medzi samostatnými vedeckými skupinami alebo projektami**

Inými slovami, milá Vega, navrhujem ti módne riešenie. Tak ako sú veľkosti oblečenia **S/small, M/medium a L/large**, tak budú aj finančné hladiny projektov, na základe kvality vedeckej skupiny a očakávanej kvality výstupov projektu. Projekt S je pre začínajúcich vedcov alebo malé skupiny, M je pre stredné skupiny, kde sú už aj PhD. študenti a L je pre etablované skupiny. Tieto majú tiež právo čerpať aj prostriedky VEGA, hoci ich hlavné smerovanie má byť na APVV projekty. Veľmi zjednodušene by som to rád ukázal v tabuľke, ktorá môže byť funkčná možno pre chemické vedy.

Na záver chcem veľmi nahlas zdôrazniť, že **čísla v tabuľke nie sú vytesané do žuly** a potrebujú širšiu diskusiu a môžu sa meniť, je to nástrel bez presnej analýzy, ktorú je bezpodmienečne potrebné spraviť. Hlavným bodom bola koncepcia zmysluplnosti, aby každý, kto má záujem o vedu a splní minimálne kritériá, pravidelne dostal aspoň 2 000 EUR ročne a tí ostatní podľa výšky kvality. Na druhej strane, aby si silné skupiny boli vedomé, že VEGA je pre nich doplnkové financovanie a to musí mať vopred definovaný strop. Je jasné, že je možné parametre upravovať aj podľa počtu podaných projektov a objemu peňazí. Úlohou administratívy je nastaviť systém tak, aby sa vedecká kapacita Slovenska, ktorá má záujem o VEGA peniaze celá obliekla do S, M alebo L. Milá Vega, verím, že sa ti môj módny projekt páči. A keďže si ty začala s Jablkom Poznania, určite vieš o čom hovorím, a lepšie ako ja, že je iné mať nejaké šaty, aj malé alebo aj veľké, ako byť úplne nahý.

(neodolal som hre s VEGA-ou a Suzanne Vega-ou, súvislosť je vylúčená, ... a nakoniec aj „my name is Luka“)

D. Velič

parameter	S - projekt	M - projekt	L - projekt
financovanie na jeden rok	2 000 EUR	5 000 EUR	9 000 EUR
počet členov skupiny	aspoň 2	aspoň 5	aspoň 10
počet PhD. študentov (školenie ako forma výstupu)	žiadny	aspoň 2	aspoň 5
počet karentovaných publikácií za 5 rokov	2	10	20
počet karentovaných citácií za 5 rokov	5	100	200
počet karentovaných publikácií celkovo	4	100	200
počet karentovaných citácií celkovo	10	500	1000
H-index vedúceho projektu	2	6	10
počet očakávaných karentovaných publikácií (ako forma výstupu)	1 / rok	3 / rok	5 / rok
atď.	atď.	atď.	atď.